

Andmekaitse Inspeksioon
Tatari 39
Tallinn 10134

*Analüüsi ja
statistika osakonna juhataja
Hede Sinisaar*

Sotsiaalministeerium
Suur-Ameerika 1
Tallinn 10122
(taotluse esitaja)

TAOTLUS ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISEKS TEADUSUURINGUS

Juhindudes isikuandmete kaitse seaduse paragrahvis 6 sätestatust palun

anda luba isikuandmete töötlemiseks isiku nõusolekuta	X
uuring hõlmab eriliigilisi isikuandmeid	X
isikuandmete töötleja on määranud andmekaitse spetsialisti	X

Uuringu nimi	Sekkumisuuring isakande tegemiseks laste õiguste kaitseks ja lapsevanemate toetamiseks
--------------	--

A. Selgitage lühidalt, miks on isiku tuvastamist võimaldavate andmete töötlemine vältimatult vajalik uuringu eesmärgi saavutamiseks:

Isiku tuvastamist võimaldavaid andmeid peab töötleva, kuna uuringu eesmärgi (vt punkt B) täitmine eeldab kindlatele tunnustele vastava valimi olemasolu ja nende kaasamist uuringusse. Uuringu valim on piiratud (oriendteeruvalt 30 inimest) ja spetsiifiline (kolme Eesti piirkonna inimesed, kes on saanud uuringu käigus testitavat ämmaemanda või lapse heaolu spetsialisti suunamist e sekkumist), mistõttu ei ole ilma andmete töötlemiseta võimalik valimit uuringusse kaasata ega uuringu eesmärki täita. Tuvastamist võimaldavaid isikuandmeid töödeldakse valimisse sattunud inimestega kontakti võtmiseks. Võimalikke alternatiive valimi moodustamiseks ei ole, sest nii ei ole uuringu läbiviijatel võimalik jõuda inimesteni, kellele sekkumisega teenust osutati.

Seega on andmete töötlemine vältimatult vajalik, et täita uuringu eesmärki.

B. Selgitage ülekaaluka avaliku huvi olemasolu (näiteks edasiste strateegiate ning stsenaariumite kujundamine ühiskonnaheaolu muutmiseks; uued teadmised inimese, ühiskonna ja nende vastastikuse toime kohta; kuidas teadustulemusi on võimalik rakendada inimeste elu, tervise ja vabaduse kaitseks, heakskiidetud teadus- või arendusprojekt):

Eestis kasvab ligi 10 000 last, kelle sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes puudub kane isa kohta. Kõigist Eesti lastest moodustab see ligi 4%. Isakande puudumisel on last kasvataval vanemal õigus saada Sotsiaalkindlustusameti makstavat

üksikvanema lapse toetust. Isakandeta laste sündide arv ja osakaal kõigist sündidest on küll ajas vähenenud (ühtlasi ka üksikvanema lapse toetuse saajate arv), kuid viimaste aastate Statistikaameti andmed näitavad, et igal aasta sünnib juurde u 300-400 last, kellel puudub isakanne. Lapse Õiguse Konventsiooni artiklid 7 lg 1, 8 ning 16 hõlmavad lapse õigust teada, võimaluste piires, oma bioloogilisi vanemaid ning õdesid-vendi ning kohustust austada lapse identiteeti. Samad õigused on tugevalt riivatud laste osas, kelle puhul on isakanne tegemata jäänud.

Sekkumisuuringu eesmärgiks on edendada Eesti laste õigust teada oma isa, päritolu ja põlvnemist toetades isakannete tegemist. Selleks on Riigikantselei avaliku sektori innovatsiooniprogrammi raames disainitud kaks sekkumist eesmärgiga teavitada emasid isakande tegemise olulisusest ja seeläbi suunata neid lapse sünnitunnistusele isa nime märkima. Sünnieelse sekkumise raames teavitavad emasid isakande olulisusest ämmaemandad, sünnijärgse sekkumise korral kohaliku omavalistuse üksuse (KOV) (lastekaitse)spetsialistid.

Enne välja töötatud sekkumiste rakendama asumist tuleb aga uurida nende rakendatavust ja võimalikku mõju ning vajadusel sekkumisi täiendada. Selleks tuleb esmalt uurida, kuidas arvestavad sekkumised isa huvidega, sest isa vaadet isakande teemale on Eestis seni vähe uuritud. Teiseks tuleb analüüsida, kuidas sobituvad väljatöötatud sekkumised Eesti õiguslike raamidesse, millised on kitsaskohad ning kas midagi tuleks seadusandluses muuta. Sekkumiste prototüüpide väljatöötamise kaasatakse ka sekkumiste rakendajate kogemus ja hinnangd sekkumiste asjakohasuse, teostatavuse, vastuvõetavuse ja võimaliku mõju kohta. Samuti uuritakse sekkumise vastuvõetavust ja võimalikku mõju sekkumiste sihtrühma ehk emade seas, kes isakannet ei tee.

Üksikvanemate toetamine isakande tegemise tõhustamise abil kuulub Sotsiaalministeeriumi perede heaolu ja turvaliste suhete osakonna 2023. aasta tööplaani.

Sotsiaalministeeriumis on värskelt valminud ka laste heaolu reformi väljatöötamiskavatsuse (VTK), mille üks eesmärkidest on laste õiguste kaitse. VTK alusel töötatakse sel ja järgmisel aastal välja seaduseelnõu lastekaitse seaduse ja teiste seaduste muutmiseks, eesmärgiga suurendada Eestis elavate laste heaolu.

Ühe täiskasvanuga perede vaesuse vähendamine on ühe olulise eesmärgina toodud välja ka heaolu arengukavas aastateks 2023–2030.

Projekt aitab pikemas perspektiivis kaudselt kaasa ka riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ strateegiliste sihtide, eelkõige sihi „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“ saavutamisele, toetades meeste aktiivsemat osalemist pereelus ja laste eest hoolitsemises ning võrdsemat vanemaliku vastutuse jaotust, mis omakorda toetab jätkusuutlikumaid positiivseid peresuhteid ning naiste võimalusi osaleda aktiivselt töö- ja ühiskondlikus elus ning mõjub positiivselt meeste tervisele, kuid eelkõige toetab laste õigusi mõlema vanema hoolitsusele ja vanemate-lastesuhetlemisele nii koos kui lahus elades.

C. Selgitage, kuidas tagate, et isikustatud andmete töötlemine ei kahjusta ülemääraselt andmesubjekti õigusi ega muuda tema kohustuste mahtu.

Uuringus on isikustatud vaid intervjueritavate nimi ja kontaktandmed ning intervjuude käigus avaldatud perekonnaseisu, terviseseisundit jmt puudutav teave.

Intervjueritavate kontaktandmed kogutakse sõltuvalt sihtrühmast kahel viisil:

1. Taustauuringu (isad), rakendatavuse eeluuringu (hiljuti rasedusaegsel jälgimisel olnud või lapse sünnitanud naised) ning sekkumise rakendamise sihtrühma liikmed jõuavad tänu

uuringu disainile ise uurimisrühmani (Civitta). Kõiki sihtrühmi teavitatakse projekti ja uuringu eesmärgist ning kõigilt võetakse kirjalik nõusolek uuringus osalemiseks.

2. Rakendatavuse uuringu kolmandat sihtrühma, s.o testperioodi vältel lapse sünni registreerinud üksikemad, teavitatakse isikuandmete töötlemisest kirjas, millega saadetakse pakkumine täiendavaks isakande teemaliseks nõustamiseks. Juhul, kui naine ei soovi täiendavat nõustamist, tema isikuandmeid edasi ei töödelda ning need kustutatakse projekti lõpus. Juhul, kui naine soovib täiendavat nõustamist, võtab ta ise ühendust kindlaksmääratud Tartu linnavalituse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna spetsialistiga, kes pakub ka võimalust rakendatavuse uuringus osalemiseks. Uuringus osalemiseks võetakse kirjalik nõusolek.

Lisaks kehtib kaks põhimõtet:

- nõusoleku andnud isikul on igal hetkel õigus oma nõusolek uuringus osalemiseks tagasi võtta;
- andmete edastamine Siseministeeriumi ja Tartu linnavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna vahel toimub ID kaardile krüpteerituna.

Kogutud andmete töötlus ja analüüs toimub isikustamata andmetega. Uuringu väljundiks on:

- Aruanne, kus esitatakse üldistatud kujul ülevaade sekkumiste rakendamise protsessist ning sekkumise sihtrühma kogemustest. Aruandes ei viidata ühelegi valimisse sattunud isikule tunnustega, mille toel oleks võimalik tema tuvastamine.
- Testitud sekkumised, mida edaspidi isakande tegemise soodustamiseks on võimalik rakendada. Sekkumiste täiendamisel ja viimistlemisel on võetud arvesse sekkumise testimise käigus saadud kogemused (sh valimisse sattunud inimeste tagasiside), kuid sekkumiste kirjelduses puuduvad viited, mis võimaldaksid tuvastada testimisperioodil sihtrühma kuulunud isikuid.

Isikute otsest tuvastamist võimaldavad kontaktandmed kustutatakse esimesel võimalusel andmete kogumise lõppedes kuid mitte hiljem kui uuringu lõppedes 2024. aasta 31. detsembril.

Uuringu läbiviimiseks taotlevad uuringu läbiviijad loa ka eetikakomiteelt.

D. Selgitage, kuidas toimub andmete edastamine isikuandmete allikalt teadusuuringu läbiviijani.

Andmete liikumise protsess on uuringu sihtrühmade lõikes järgmine:

1. Taustaanalüüs: Isad, kellel pole lapse sünniaktis isakannet (kogu Eesti)

- Uuringu tellija (Sotsiaalministeerium) ja läbiviija (Civitta) avaldavad üleskutse uuringus osalemiseks oma sotsiaalmeedia kanalites ning vajadusel kajastatakse teemat ka ajakirjanduses. Üleskutses palutakse sihtrühma kuuluvatel isadel, st neil, kel on laps, kuid kes ei ole oma lapse sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes isana märgitud, või kelle lapsele on isakanne hiljem tehtud, võtta uurimisrühmaga ühendust. Vajadusel, s.o juhul kui (sotsiaal)meediaüleskutsed ei ole tulemuslikud, kasutatakse respondentide leidmiseks ka lumepallimeetodit.
- Sihtrühma kuuluvad potentsiaalsed respondendid võtavad uurimisrühmaga ühendust.
- Uurimisrühm kontrollib nende kuulumist sihtrühma potentsiaalsete respondentide ütluste

alusel.

- Kui potentsiaalne respondent kuulub uuringu sihtrühma, selgitab uuringu läbiviija talle uuringu eesmärgi, väljundeid ja uuritava õigusi (osalemine on vabatahtlik, nõusoleku võib igal ajal tagasi võtta, andmeanalüüs toimub üldistatud kujul). Isa, kes on nõus uuringus osalema, allkirjastab informeeritud nõusoleku vormi.
- 2. Sekkumise rakendamise eeluuring: 2023. aastal rasedusega ämmaemanda jälgimisel olnud või hiljuti lapse saanud naised, kellel on olnud kõhklusi isakande tegemise osas või kelle lapsel ei ole sünnitunnistusel isakannet (Harjumaa, Tartumaa, Ida-Virumaa)**
- Uuringu tellija (Sotsiaalministeerium) ja läbiviija (Civitta) avaldavad üleskutse uuringus osalemiseks oma sotsiaalmeedia kanalites ning vajadusel kajastatakse teemat ka ajakirjanduses. Üleskutses palutakse sihtrühma kuuluvatel naistel, s.o neil, kes on 2023. aastal olnud lapseootusega ämmaemanda juures (Harjumaal, Tartumaal või Ida-Virumaal) jälgimisel või lapse sünnitanud, võtta uurimisrühmaga ühendust. Vajadusel, so juhul kui (sotsiaal)meediaüleskutsed ei ole tulemuslikud, kasutatakse respondentide leidmiseks ka lumepallimeetodit.
 - Sihtrühma kuuluvad potentsiaalsed respondendid võtavad uurimisrühmaga ühendust.
 - Uurimisrühm kontrollib nende kuulumist sihtrühma potentsiaalse respondendi ütluste alusel.
 - Kui potentsiaalne respondent kuulub uuringu sihtrühma, selgitab uuringu läbiviija talle uuringu eesmärgi, väljundeid ja uuritava õigusi (osalemine on vabatahtlik, nõusoleku võib igal ajal tagasi võtta, andmeanalüüs toimub üldistatud kujul). Naine, kes on nõus uuringus osalema, allkirjastab informeeritud nõusoleku vormi.
- 3. Sekkumiste rakendatavuse uuring: sünnieelne sekkumine (Harjumaa, Tartumaa, Ida-Virumaa)**
- Ämmaemanda juures rasedusaegsel jälgimisel olevatele naisele pakutakse alates 3. rasedusaegsest visiidist (so. orienteeruvalt raseduse II trimestri algusest) kaasavat suhtetundlikku nõustamist erinevatel teemadel, sh isakannet puudutaval teemal. Isakande teemat tutvustatakse kõikidele lapseootel olevatele naistel (ja nende partneritele, kui visiidil käiakse koos).
 - Juhul, kui lapseootel naise puhul on tuvastatud risk, et isakanne võib jääda tegemata, pakub ämmaemand 3. või 4. visiidil (või hiljem vastavalt sihtrühma kuulumise tuvastamisele) ja sellele järgnevalt lapseootel naisele (ja võimalusel tema partnerile) süvendatud isakande teemalist nõustamist.
 - Lisaks pakutakse naisele võimalust osaleda rakendatavuse uuringus, so jagada uurimisrühmaga (Civitta) oma kogemust nõustamise sobilikkusest, vajadustele vastavusest ja parandamise viisidest. Kui naine on rakendatavuse uuringus osalemisega nõus, allkirjastab ta ka uuringus osalemise informeeritud nõusoleku vormi ning talle antakse uurijate kontaktaadress, millele palutakse enda kontaktid saata. Rakendatavuse uuringus osalemine ei ole nõustamise eeltingimuseks, st nõustamist saavad ka need lapseootel naised, kes rakendatavuse uuringus osaleda ei soovi.
 - Järgnevatel visiitidel rakendab ämmaemand süvendatud isakande teemalise teabe jagamist ja nõustamist. Igal visiidil vesteldakse tundlikult, planeeritakse toetusteekonda, pakutakse võimalust juristi konsultatsioonile või teiste tugispetsialistide juurde suunamiseks.
 - Peale sekkumise testimise perioodi (kolm kuud) lõppu võtab uuringurühma esindaja nõusoleku andnud emaga ühendust ja palub osaleda sekkumiste rakendamist tagasisidestavas

intervjuu-uuringus. Uuringurühma esindaja selgitab uuringu eesmärgi, väljundeid ja uuritava õigusi (osalemine on vabatahtlik, nõusoleku võib igal ajal tagasi võtta, andmeanalüüs toimub üldistatud kujul). Emaga, kes on nõus intervjuu andma, lepatakse kokku intervjuu aeg ja viis (silma-silma, telefon, videokõne) ning viiakse intervjuu läbi.

4. Sekkumise rakendatavuse uuring: sünnijärgne sekkumine

a. Sünnitusjärgne ämmaemanda koduviit Tartus

- Kõikidele Tartu linna ja lähiumbruse sünnitanud naistele ja nende vastsündinutele toimub ämmaemanda poolne koduviit kuni seitse päeva pärast sünnitust. Lisaks toimub vajaduspõhiselt koduviit või ämmaemanda poolne läbivaatus kuni 14 päeva pärast sünnitust. Koduviidi eesmärk on toetada ema ja vastsündinu sünnitusjärgset kohanemist uue olukorraga, ema taastumist sünnitusest ning anda soovitusi vastsündinu eest hoolitsemiseks ja rinnaga toitumise edenemiseks. Vajadusel planeerib ämmaemanda lisaviidi aja või vastuvõtu nõustamiseks.
- Sekkumiste piloteerimise perioodil (3 kuud) puudub ämmaemanda sünnitusjärgsel koduviidil ka lapse sünni registreerimise ja isakande teemat ning vajadusel, s.o kui on tuvastatud risk isakande tegemata jätmiseks, pakub täiendavat nõustamist isakande teemal.
- Lisaks pakutakse naisele võimalust osaleda rakendatavuse uuringus, s.o jagada uurimisrühmaga (Civitta) oma kogemust nõustamise sobilikkusest, vajadustele vastavusest ja parandamise viisidest. Kui naine on rakendatavuse uuringus osalemisega nõus, allkirjastab ta ka uuringus osalemise informeeritud nõusoleku vormi ning talle antakse uurijate kontaktaadress, millele palutakse enda kontaktid saata. Rakendatavuse uuringus osalemine ei ole nõustamise eeltingimuseks, st nõustamist saavad ka need sünnitanud naised, kes rakendatavuse uuringus osaleda ei soovi.
- Peale sekkumise testimise perioodi (kolm kuud) lõppu võtab uuringurühma esindaja nõusoleku andnud emaga ühendust ja palub osaleda sekkumiste rakendamist tagasisidestavas intervjuu-uuringus. Uuringurühma esindaja selgitab uuringu eesmärgi, väljundeid ja uuritava õigusi (osalemine on vabatahtlik, nõusoleku võib igal ajal tagasi võtta, andmeanalüüs toimub üldistatud kujul). Emaga, kes on nõus intervjuu andma, lepatakse kokku intervjuu aeg ja viis (silma-silma, telefon, videokõne) ning viiakse intervjuu läbi.

b. Piloteerimisperioodil Tartus elavad üksikemad, s.o emad, kelle lapse sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes puudub kane isa kohta

- Siseministeriumi rahvastiku toimingute osakond teeb piloteerimisperioodil kord kuus väljavõtte Rahvastikuregistrisse kantud Tartu linnas registreeritud sündide kohta, kus isakanne puudub.
- Siseministerium edastab info ehk sünni registreerinud ema kontaktandmed (eelistatult e-posti aadressi, selle puudumisel koduse aadressi) Tartu linnavalituse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhtidele. Kontaktid saadetakse ID kaardile krüpteerituna e-kirjas ning hävitatakse projekti lõppemisel, s.o hiljemalt 2024. aasta 31. detsembril.
- Tartu linnavalituse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhtaja saab Siseministeriumi edastatud kontaktidele välja (e-)kirja, milles pakutakse võimalust täiendavaks isakande teemaliseks nõustamiseks koos Tartu linnavalituse lastekaitseteenistuse spetsialisti kontaktiga (e-post ja telefon), kuhu saab nõustamise soovi korral pöörduda. Kirjaga informeeritakse ka isikuandmete töötlemisest ja selle seaduslikust alusest.
- Juhul, kui kirja adressaat soovib saada täiendavat isakande teemalist nõustamist, võtab ta ühendust kirjas toodud kontaktiga (Tartu linnavalituse lastekaitse spetsialist).

Lastekaitse spetsialist selgitab ühendust võtnud emale käimasolevat pilootprojekti, edastab teabelehe ja laseb naisel allkirjastada informeeritud nõusoleku vormi.

- Lisaks pakutakse naisele võimalust osaleda rakendatavuse uuringus, s.o jagada uurimisrühmaga (Civitta) oma kogemust nõustamise sobilikkusest, vajadustele vastavusest ja parandamise viisidest. Kui naine on rakendatavuse uuringus osalemisega nõus, allkirjastab ta ka uuringus osalemise informeeritud nõusoleku vormi ning talle antakse uurijate kontaktaadress, millele palutakse enda kontaktid saata. Rakendatavuse uuringus osalemine ei ole nõustamise eeltingimuseks, st nõustamist saavad ka need naised, kes rakendatavuse uuringus osaleda ei soovi.
- Peale sekkumise testimise perioodi (kolm kuud) lõppu võtab uuringurühma esindaja nõusoleku andnud naisega ühendust ja palub osaleda sekkumiste rakendamist tagasisidestavas intervjuu-uuringus. Uuringurühma esindaja selgitab uuringu eesmärki, väljundeid ja uuritava õigusi (osalemine on vabatahtlik, nõusoleku võib igal ajal tagasi võtta, andmeanalüüs toimub üldistatud kujul). Naisega, kes on nõus intervjuu andma, lepitakse kokku intervjuu aeg ja viis (silma-silma, telefon, videokõne) ning viiakse intervjuu läbi.

c. Tartu lastekaitseteenistuse kliendid

- Tartu linnavalitsuse lastekaitseteenistuse lastekaitse spetsialistide klientide hulgas on peresid, mille puhul on teada (s.o varasema nõustamise käigus selgunud), et lapsel puudub isakanne.
- Võimalusel ja sobivusel, st lähtudes põhimõttest, et isakande tegemine ei tohi halvendada või raskendada pere ja laste olukorda ega pingestada suhteid, teeb lastekaitsetöötaja kliendile ettepaneku pakkuda täiendavat isakande teematist nõustamist.
- Kui naine/pere on nõustamisest huvitatud, tutvustab lastekaitsetöötaja käimasolevat pilootprojekti, edastab teabelehe ja laseb allkirjastada informeeritud nõusoleku vormi.
- Lisaks pakutakse naisele võimalust osaleda rakendatavuse uuringus, s.o jagada uurimisrühmaga (Civitta) oma kogemust nõustamise sobilikkusest, vajadustele vastavusest ja parandamise viisidest. Kui naine on rakendatavuse uuringus osalemisega nõus, allkirjastab ta ka uuringus osalemise informeeritud nõusoleku vormi ning talle antakse uurijate kontaktaadress, millele palutakse enda kontaktid saata. Rakendatavuse uuringus osalemine ei ole nõustamise eeltingimuseks, st nõustamist saab ka naine, kes rakendatavuse uuringus osaleda ei soovi.
- Peale sekkumise testimise perioodi (kolm kuud) lõppu võtab uuringurühma esindaja nõusoleku andnud naisega ühendust ja palub osaleda sekkumiste rakendamist tagasisidestavas intervjuu-uuringus. Uuringurühma esindaja selgitab uuringu eesmärki, väljundeid ja uuritava õigusi (osalemine on vabatahtlik, nõusoleku võib igal ajal tagasi võtta, andmeanalüüs toimub üldistatud kujul). Naisega, kes on nõus intervjuu andma, lepitakse kokku intervjuu aeg ning allkirjastatakse informeeritud nõusoleku vorm uuringus osalemiseks.

Lisaks sekkumist saanutele, viiakse rakendatavuse uuring ehk intervjuud läbi ka sekkumist pakkunud ämmaemandate ja laste heaolu spetsialistidega. Intervjuudes keskendutakse vaid sekkumise rakendamise korralduslikule poolele, st uuritakse selle sobivust spetsialisti töövoogu, täiendavat infot ja tuge, mida spetsialist vajab, probleeme, mis esile kerkisid jmt. Rakendatavuse uuringus ei küsita ämmaemandatelt ja lastekaitse spetsialistidel eriliigilisi isikuandmeid teenust saanud inimese kohta ning nõustamise sisulisi detaile.

1. Vastutava töötaja üldandmed¹	<i>Täidab taotluse esitaja</i>
1.1 Vastutava töötaja nimi	Sotsiaalministeerium
1.2 Registreeritus Eesti Teadusinfosüsteemis	Ei
1.3 Registrikood või isikukood	70001952
1.4 Isikuandmete töötlemiskoha või kohtade aadressid <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postii indeks</i>	Suur-Ameerika 1, 10122 Tallinn
1.5 Asu- või elukoha aadress (analoogne registrikandega) <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postii indeks</i>	Suur-Ameerika 1, 10122 Tallinn
1.6 Kontaktandmed <i>telefon, e-post</i>	Age Viira Analüüsi ja statistika osakonna analüütik Age.viira@sm.ee Tel. 6269 141

NB! Andmed volitatud töötajate kohta täidetakse allolevas taotluse lisis nr 1.

	<i>Täidab taotluse esitaja</i>
<p>2. Teadusuuringu läbiviimise õiguslik alus</p> <p><i>Nimetage õigusakt, mis annab Teile õiguse teadusuuringut läbi viia. Ei piisa viitest isikuandmete kaitse seaduse § 6-le. Akadeemilise uuringu korral võib see olla näiteks Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus (kui olete registreeritud teadus- või arendusasutus) või teadus- või arendusprojekti avamise otsus, leping vms</i></p>	<p>Uuringu läbiviimine on kooskõlas teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse §13 lõike 1 punktiga 1, mille kohaselt kõigi ministeeriumide ülesandeks on oma valitsemisalale tarviliku teadus- ja arendustegevuse ning selle finantseerimise korraldamine.</p> <p>Sotsiaalministeeriumi haldusalasse kuulub vastavalt Vabariigi Valitsuse seaduse §-le 67 riigi sotsiaalprobleemide lahendamiskavade koostamine ja elluviimine, rahva tervise kaitse ja arstiabi, tööhõive, tööturu ja töökeskkonna, sotsiaalse turvalisuse, sotsiaalkindlustuse ja -hoolekande korraldamine, võrdse kohtlemise ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamine ja sellealase tegevuse koordineerimine ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.</p> <p>Sotsiaalministeeriumi põhimääruse §17 järgi on laste ja perede osakonna põhiülesanne kavandada laste- ja perepoliitikat ning koordineerida poliitika rakendamist, et tagada laste õigused ning toetada laste ja perede heaolu.</p>

¹Vastutav töötaja on uuringu läbiviija – taotluse esitaja. Juhul, kui ta kasutab uuringu läbiviimisel teisi isikuid ja asutusi, siis on need teised isikud ja asutused volitatud töötajad

	Uuringu täitjaks on Civitta Eesti AS (projekt nr IKSU2 Eesti Teadusinfosüsteemis).
3. Uuringu tellija <i>Täidetakse, kui uuringut viiakse läbi kellegi tellimusel ja talle edastatakse vaid uuringu tulem</i>	Sotsiaalministeerium
4. Isikuandmete töötlemise eesmärk <i>Kirjeldage uuringu eesmärgi (ka püstitatud hüpoteesi/hüpoteese), mille saavutamiseks on vajalik isikuandmete töötlemine</i>	<p>Uuringu eesmärk on viia Eesti lähemale olukorrale, kus kõigil lastel, kelle isa on elus ja teada, oleks sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes bioloogilise isa andmed. Isakande olemasolu loob parema eelduse, et isa võtab vastutuse lapse kasvatamisel ja osaleb oma lapse elus. Lisaks annab isa ametlik olemasolu lapsele võimaluse saada kasvades terviklikum teadmine oma päritolu kohta ning kontakteeruda oma päritolupere isapoolsete sugulastega. Isa andmete puudumine lapse sünnikandes on õigustatud objektiivselt põhjendatud erandjuhtudel (näiteks perekonnavälise/anonüümse spermadoonorluse abil sündinud lapse ja vägivaldajuhtumite puhul, samuti olukordades, kus lapse ema tõesti ei tea, kes on lapse bioloogiline isa).</p>
5. Isikute kategooriad, kelle andmeid töödeldakse ning valimi suurus <i>Määratlege isikud/isikute rühmad, keda uurida kavatsete ning kui palju neid on</i>	<p>Kokku orienteeruvalt 30 isikut, sh:</p> <p>A. Intervjueeritakse kokku orienteeruvalt 23 lapsevanemat, sh:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Taustaanalüüs: Isad, kes ei ole kantud (või pole varem olnud kantud) oma lapse sünniakti või rahvastikuregistris perekonnaseisuandmetesse isana (kuni 8 inimest). 2. Rakendatavuse eeluuring: lapseootel või hiljuti lapse saanud emad (3 inimest) 3. Lapseootel naised, kellele on pakutud sünnieelset sekkumist ehk suhtetundlikku nõustamist isakande teemal ämmaemandate, lastekaitsetöötajate jt võrgustiku-spetsialistide poolt lapseootuse ajal (3 inimest). 4. Äsja lapse saanud emad, kellele on pakutud sünnijärgset sekkumist ehk nõustamist isakande teemal ämmaemandate poolt ämmaemanda sünnijärgse koduviisi käigus Tartu linnas (kuni 3 inimest). 5. Piloteerimisperiodil Tartu linnas lapse sünni registreerinud üksikemad, kes

	<p>pöörduvad pakkumise peale KOV lastekaitsetöötaja poole ja saavad nõustamist (kuni 3, vaata ka punkt B).</p> <p>6. Tartu linnavalitsuse lastekaitsetöötajate kliendid, kellele on pakutud täiendavat nõustamist isakande teemal (kuni 3).</p> <p>B. Rahvastikuregistrist kontaktandmete väljavõtte kokku orienteeruvalt 10² inimese kohta. Sekkumiste piloteerimise perioodil võetakse kolme kuu kohta (eeldatavalt veebruar-aprill 2024) välja Tartu linnas registreeritud sünnid, kus ei tehtud isakannet. Sel viisil tuvastatud üksikvanematega (emad) võetakse ühendust kirja (elektrooniline või füüsiline) teel ning pakutakse võimalust saada nõustamist isakande teemal. Eelnevate aastate statistikale tuginedes registreeritakse kolme kuu jooksul orienteeruvalt 10 sündi, kus ei tehta isakannet.</p>
<p>5.1 Töödeldavate isikuandmete koosseis</p> <p><i>Milliseid isikuandmeid töödeldakse (nt ees-ja perenimi, tervise seisundit kirjeldavad andmed jne)</i></p>	<p>Ees- ja perenimi, terviseandmed (rasedus), peresuhted (isakanne/probleemid sellega), üksikvanema staatus, sotsiaalabi/nõustamise saamine</p>
<p>6. Isikuandmete allikad</p> <p><i>Nimetage konkreetsed isikuandmete allikad (nt registrid, küsitluslehed jne), kust isikuandmeid saadakse</i></p>	<p>1. Rahvastikuregister (orienteeruvalt 10 isikut, nimi, üksikema staatus, (e-posti) aadress). Andmed liiguvad rahvastikuregistrist (Siseministeerium) Tartu linnavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhile, kes saadab välja (e-)kirja täiendava nõustamise pakkumisega.</p> <p>2. Isikud, kes on andnud nõusoleku uuringus osalemiseks ning võtavad uurimisrühmaga (Civitta) ühendust.</p>
<p>7. Uuringu vajadusteks kogutud isikuandmete säilitamine, aeg ja põhjendus</p>	<p>Ei, isikuandmed kustutakse/hävitatakse pärast kogumise eesmärgi saavutamist s.o hiljemalt 2024. aasta 31. detsembril.</p>
<p>7.1 Isikuandmete umbisikustamise (kodeerimise) viib läbi ...</p> <p><i>Täitke, kui vastasite eelmisele küsimusele JAH</i></p>	<p>-</p>

² Sh 3 inimest, keda intervjueritakse (st välja toodud punktis 5 ülal).

7.2 Umbisikustatud andmete koosseis, mis säilitatakse	-
8. Andmesubjekti teavitamine isikuandmete töötlemisest	<p>Andmesubjekti teavitamine on vajalik nende isikute (oriendteeruvolt 10) puhul, kelle andmed saadakse rahvastikuregistrilt. Sellisel juhul teavitatakse isikuid isikuandmete töötlemise faktist ja selle alustest kirjas, millega saadetakse isakandeteemalise lisanõustamise pakkumine.</p> <p>Teise andmesubjektid (intervjueeritavad) on isikuandmete töötlemisest teadlikud (on allkirjastanud informeeritud nõusoleku vormi), mistõttu eraldi lisateavitamine ei ole vajalik.</p>
9. Isikuandmete edastamine välisriiki³	Ei
<i>Puudutab üksnes umbisikustamata andmeid</i>	

Kinnitan, et taotluses esitatud andmed vastavad tegelikkusele.

Kui Te ei ole uuringu läbiviija-füüsiline isik, siis lisage õiguslik alus taotluse allkirjastamiseks (*olete teadusastutuse juht, juriidilise isiku juhatusse liige, volikirja alusel tegutsev esindaja*).

Taotluse lisad:

Lisa 1: Volitatud töötlejate andmed	X
Lisa 2: Konkursiprojekti „Sekkumisuuring isakande tegemiseks laste õiguste kaitseks ja lapsevanemate toetamiseks“ tehniline kirjeldus	X

(allkirjastaja ees- ja perenimi)

(allkiri ja kuupäev)

³Isikuandmete edastamine Eestist on lubatud üksnes sellisesse riiki, kus on piisav andmekaitse tase (Euroopa Liidu liikmesriigid; Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigid http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/thirdcountries/index_en.htm; riigid, mille isikuandmete kaitse tase on Euroopa Komisjoni poolt hinnatud piisavaks). Isikuandmete kolmandatesse riikidesse edastamine toimub IKS-i § 18 lõike 3 ja 5 alusel.

<i>NB! Täita ainult juhul, kui kasutatakse volitatud töötajat/töötajaid</i> Vastutava töötaja töötajat ei pea volitatud töötajana märkima.	
Volitatud töötaja nimi <small>asutuse/äriühing/FIE nimi</small>	Civitta Eesti AS
Registrikood või isikukood	11092241
Isikuandmete töötlemiskoha või kohtade aadressid <small>maja, tänav, asula/linn, maakond, postii indeks</small>	Riia tn 24a, Tartu, 51010
Asu- või elukoha aadress (analoogne registrikandega) <small>maja, tänav, asula/linn, maakond, postii indeks</small>	Riia tn 24a, Tartu, 51010
Kontaktandmed <small>telefon, e-post</small>	(+372) 6464488 info@civitta.ee

Loetelu volitatud töötajatest peab olema ammendav (juhul, kui andmetöötlusprotsessi on kaasatud rohkem kui üks volitatud töötaja)

Konkursiprojekti „Sekkumisuuring isakande tegemiseks laste õiguste kaitseks ja lapsevanemate toetamiseks“ tehniline kirjeldus

Konkursiprojekti „Sekkumisuuring isakande tegemiseks laste õiguste kaitseks ja lapsevanemate toetamiseks“ tehniline kirjeldus

Projekti tellija andmed

Organisatsiooni nimi
Sotsiaalministeerium
Postiaadress
Suur-Ameerika 1, Tallinn 10122
Organisatsiooni esindusõiguslik isik
Maarjo Mändmaa, kantsler, maarjo.mandmaa@sm.ee , 6269 103
Projektitaotluse kontaktisikud
Ulvi Tüllinen, perede heaolu ja turvaliste suhete osakonna nõunik, ulvi.tullinen@sm.ee , tel. 626 9301 ja Marion Pajumets, teadusnõunik, marion.pajumets@sm.ee , tel. 626 9164

Projekti andmed

Projekti pealkiri
Sekkumisuuring isakande tegemiseks laste õiguste kaitseks ja lapsevanemate toetamiseks
Eelnevad sarnasel teemal tehtud või käimasolevad / käivituvad projektid (Eestis või välismaal, kui asjakohane)
<p>2022. Riigikantselei avaliku sektori innovatsiooniprogrammi raames kutsuti Sotsiaalministeeriumi eestvedamisel koostöös Siseministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Sotsiaalkindlustusameti (SKA), ja kohalike omavalitsuste (KOV) esindajatega ellu üksikvanemate toetamise tiim. Projektimeeskond viis ka läbi ligi 30 intervjuud üksikvanematega, sh 9 intervjuud emadega, kelle lapse sünnitunnistusel puudus isakanne ja kelle laps ei sündinud spermadoonori abil, ning ühe intervjuu isaga, kes algselt polnud lapse sünnitunnistusele kantud (kohtu kaudu tagantjärei isadus tuvastatud). Projekti käigus töötati välja lahendusideed⁴ lapsevanemate toetamiseks enne lapse sündi ja sünni järel, mis toetaksid isakande tegemist ja annaks isadele paremad võimalused lapse kasvatamisel osalemiseks. Sekkumisuuringu vajadus isakande toetamiseks sündiski innovatsiooniprogrammi käigus ning programmist saadud teadmised ja lahendused on selle projekti uurimis- ja arendusülesannete aluseks.</p> <p>Mais 2023 valmib Sotsiaalministeeriumi tellimisel ja Eesti Rakendusuuringute Keskus Centari teostusel „Lastega perede leibkonnapildi ja elukorralduse uuringu“ raport, mille raames viidi lapsevanemate seas läbi ankeetküsitlus (vt LISA 1). Küsitlusele vastajad leiti üle Eesti lapsetoetuse saajate seast, sh vastas küsitlusele ka 474 ema, kelle lapse sünnitunnistusel puudub isakanne. Ankeet sisaldas küsimusi, mille põhjal on võimalik kaardistada isakande tegemata jätmise põhjuseid (vt LISA 1 küsimus D15) ning isakandeta lapsega perede profiil ja vajadused (need pered filtreerib ankeedis küsimus D14). Küsitlusuuringu esialgseid tulemusi on ka tellitava projekti probleemiseadel kasutatud.</p> <p>Perepoliitika valdkonnas on käitumisteaduslikke meetodeid Eestis teaduspõhiselt seni</p>

⁴2022 Innoprogrammi lõpuettekaned, alates 04:44 Üksikvanema toetamine, kättesaadav: <https://youtu.be/g54OXtg8NTA>. Tutvu tellitava projekti eelprojekti protsessi ja tulemustega ka siin: https://drive.google.com/drive/folders/1Rr6PIAYeQL_zc_9VWflw5oWLe9eBhJl5?usp=share_link

kasutatud ühel korral. 2022. aastal valmis Kantar Emori teostusel rakenduslik uuring „[Müksamismeetodite kasutamine isapuhkuse ja isa täiendava vanemahüvitise kasutamise toetamiseks](#)“, kus kaardistati isapuhkuse ja isa vanemahüvitise kasutamise piirangud ning töötati välja ja testiti müksud, mis edendaksid isapuhkuse kasutamist ning pikendaksid isa lapsega kodus olemise aega.

Innovatsiooniprogrammis töötati välja isakande tegemist toetavad lahendused peamiselt emade intervjuude põhjal, kuid puudub probleemistikule laste bioloogiliste isade vaade (vaid ühe isa lugu oli hõlmatud). Samuti pole Eestis isakande puudumise osas seni tehtud õiguslikku analüüsi ja puudub ka põhjalikum analüütiline teadmine teiste riikide - nt Norra ja Soome - isakannet toetavate meetmete ja õigusraamistiku kohta⁵.

Innovatsiooniprogrammis pakutud lahendusideed vajavaid täiustamist eeldatavasti nii laste isade kui teiste riikide kogemustest lähtuvalt ning käitumispsühholoogia vaatest. Ühtlasi oleks vajalik sekkumisi täiustada, piloteerida ja rakendada ning seejärel ka mõõta nende tulemuslikkust. Seetõttu ongi tellija algatanud käesoleva konkursi.

Projekti seotus ministeeriumi prioriteetsete ülesannetega

Üksikvanemate toetamine isakande tegemise tõhustamise abil kuulub Sotsiaalministeeriumi, Perede heaolu ja turvaliste suhete osakonna 2023. aasta tööplaani. Valminud on „Ühe vanemaga perede toetamise seaduseelnõu väljatöötamise kavatsus“, mille üks eesmärkidest on ka toetusmeetmete kasutusele võtmine, millega saavutatakse uute sündide registreerimisel isakandeta laste arvu vähenemine.

Sotsiaalministeeriumi, Perede heaolu ja turvaliste suhete osakonna 2023. aasta tööplaani kuulub ka Lastekaitseaduse väljatöötamiskavatsus, mille üks eesmärkidest on laste õiguste kaitse.

Ühe täiskasvanuga perede vaesuse vähendamine on ühe olulise eesmärgina toodud välja ka „[Heaolu arengukavas aastateks 2023-2030](#)“.

Rahvastikuregistris sünni registreerimine ja isaduse omaksvõtt on Siseministeeriumi vastutusallas ning nende menetlustega seonduvaid toetavaid meetmeid on võimalik korraldada Siseministeeriumi kaudu.

Projekt aitab pikemas perspektiivis kaudselt kaasa ka riigi pikaajalise arengustrateegia „[Eesti 2035](#)“ strateegiliste sihtide, eelkõige sihi „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“ saavutamisele, toetades meeste aktiivsemat osalemist pereelus ja laste eest hoolitsemises ning võrdsemat vanemaliku vastutuse jaotust, mis omakorda toetab jätkusuutlikumaid positiivseid peresuhteid ning naiste võimalusi osaleda aktiivselt töö- ja ühiskondlikus elus ning mõjub positiivselt meeste tervisele, kuid eelkõige toetab laste õigusi mõlema vanema hoolitsusele ja vanemate-lastete suhtlemisele nii koos kui lahus elades.

Probleemi või olukorra kirjeldus

Eestis kasvab ligi 10 000 last, kelle sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisandmetes puudub kanne isa kohta. Kõigist Eesti lastest moodustab see ligi 4%. Isakande puudumisel on last kasvataval vanemal õigus saada SKA makstavat [üksikvanema lapse toetust](#). [Statistikaameti andmetel](#) on maakondlikult kõige rohkem selle saajaid Harjumaal (3701), kus kasvab ka kõige rohkem Eesti lapsi, kuid märkimisväärselt ka

⁵ Lühidalt on Eesti ja teiste riikide praktikaid isakande osas käsitletud dokumendis „Ühe vanemaga perede toetamise seaduseelnõu väljatöötamise kavatsus“. Dokument on hetkel Sotsiaalministeeriumis majasisesel kooskõlastamisel, kuid eeldatavasti juba märtsis 2023 on see kättesaadav ka avalikult eelnõude infosüsteemis.

Ida-Viru maakonnas (1671) ning Tartu maakonnas (1160). Isakandeta laste sündide arv ja osakaal kõigist sündidest on küll ajas vähenenud (ühtlasi ka üksikvanema lapse toetuse saajate arv), kuid viimaste aastate Statistikaameti andmed näitavad, et igal aasta sünnib juurde ca 300-400 last, kelle sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes puudub kanne isa kohta. Siseministeriumi sündide registreerimiste detailandmed näitavad, et 2022. aastal registreeriti kõikidest isakandeta sündidest ca kolmandik (e 103 sündi) Tallinna perekonnaseisumetis, 29 Tartu linnavalitsuses ning 11 Narva linnavalitsuses. Teistes KOVides jäi isakandeta sündide arv alla 10 aastas. Registriandmetes pole andmekaitse reeglite tõttu teada, kui palju lapsi, kelle sünnitunnistusel puudub isakanne, sünnib spermadoonori abil (anonüümset spermadoonorit ei saa isaks lisada).

2023. aasta 1. jaanuarist tõusis igakuine riigi makstav üksikvanema lapse toetus seniselt 19,18 eurolt 80 eurole, mille seaduseelnõu [seletuskirja mõjuanalüüsis](#) kirjeldatud ebasoovitavaks riskiks on isakande tegemata jätmise toetuse saamiseks. Seda riski on hinnatud väikeseks; peamine põhjus isakande tegemata jätmiseks on siiski keerulised suhted ja elusituatsioonid. See viitab vajadusele toetada lapsevanemaid sh erimeelseid partnereid lapse elu oluliselt mõjutava otsuse tegemisel ning pakkuda igakülgset tuge. Kas ja kuidas isakandeid edaspidi tegemata jäetakse sõltub ka lapsevanemate toetamisest ja võimalikest sekkumistest.

Lastega perede leibkonnapildi uuringu esmased tulemused viitavad, et peamine põhjus, miks lapsel puudub sünnikandes isa nimi, on selliste laste emade ütluste kohaselt lapse bioloogilise isa soovimatus isadust omaks võtta (54%). Järgmisel kohal on põhjus, et lapse ema ei soovinud isakannet (25%). Iga kümnes ema märkis, et otsus isakande mittetegemiseks sündis lapse bioloogilise isaga ühiselt ning ca 7% märkis, et laps on sündinud kunstliku viljastamise tulemusena. Teisi põhjuseid toodi oluliselt vähem.

Innovatsiooniprogrammis läbi viidud intervjuudes põhjendasid laste emad isakande tegemata jätmist eelkõige keeruliste suhetega lapse isaga (v.a spermadoonori abil sündinud laste puhul). Lapseootuse ajal tajusid vanemad nii mõnigi kord, et nad ei tule toime keeruliste suhetega ega oska sel hetkel lahendust leida või abi otsida. Isakande tegemata jätmise oli lihtne võimalus lahendada keerulist elusituatsiooni, sest üldjuhul ei huvitanud ka perekonnaseisumetnikku isakande tegemata jätmise asjaolud. Oli ka emasid, kes ei näinud mingitki võimalust, et lapse isa oleks valmis isadust tunnistama. Mõningatel juhtudel ei oldud teadlikud isakande õiguslikest aspektidest ega tagajärgedest; vanematel pole alati selget arusaama isaduse omaksvõtu õiguslikust tähendusest. Need tulemused viitavad, et täiendav nõustamine ja selgitused isakandega kaasnevate kohustuste (nt elatise maksmine isa poolt) ja hooldusõiguse kohta aitaksid vanematel teadlikumaid valikuid teha.

Isakande puudumine toob kaasa olulised tagajärjed lastele: selline laps jääb ilma teise vanema majanduslikust toest, sest isakande puudumisel ei ole lapse bioloogiline vanem kohustatud last ülal pidama. Lapsel puudub võimalus saada elatist ja sellest tulenevalt ka riiklikku elatisabi; samuti ei ole tal õigust toitjakaotuspensionile ega pärandvarale. Lisaks on riivatud lapse õigus teada oma mõlemat vanemat ja päritolu. Lapse seisukohalt tähendab isa nimi lapse sünnitunnistusel turvatunnet, teistpidi aga identiteeti, põlvnemist, laiemat sugulaste ringi ja tugivõrgustikku, kellele toetuda, kellelt vajadusel abi saada. Sotsiaalministeriumi [blogipostituses](#) on kirjutatud pikemalt iga lapse õigusest tunda mõlemat vanemat ja suhelda mõlemaga. Põhjalikult on M. Sarv 2021. a Juridicas ilmunud artiklis „[Õdede-vendade õigused lapsendamisel](#)“ lapsendamise võtmes viidanud iga inimese põhiõigusele teada oma identiteeti ja õigust enesemääramisel (PS § 19 lg 1), mis mh puudutab inimese päritolu ja õigust teada saada, kes on tema vanemad. Ka Lapse Õiguse Konventsiooni artiklid 7 lg 1, 8 ning 16 hõlmavad lapse õigust teada, võimaluste piires, oma bioloogilisi vanemaid ning õdesid-vendi ning kohustust austada lapse identiteeti. Samad õigused on tugevalt riivatud ka

laste osas, kelle puhul on isakanne tegemata jäänud.

Isakande puudumine lapse sünnitõendil seab keerulisse olukorda ka lapse ema, seda nii emotsionaalselt kui majanduslikult. Innovatsiooniprogrammi intervjuudest selgus, et emad, kelle lapsel puudub isakanne, võivad kogeda ebavõrdset kohtlemist ühiskonnas, tunda topelt hooldus- ja vastutusekoormat. Mõni laps võib kasvades süüdistada ema isa puudumises. Laste bioloogilised isad aga jäävad lastest eemale, neil puudub juriidiline õigus osaleda lapse elus ka juhul kui nad lapse elus peaks soovima hiljem osaleda (kohtu kaudu on küll võimalik ka hilisem isaduse tuvastamine). Laiemalt ja mitmekülgselt isade endi vaade teemale aga pole teada ja see vajab täiendavat uurimist.

Kokkuvõttes on väga oluline, et lapse õigus teada oma bioloogilisi vanemaid ja saada nende poolt ka hoolitsetud oleks võimalikult kaitstult tagatud ning et ka vanemad oleksid igakülgsest informeeritud isakande tegemisega seotud õigustest ja kohustustest. Väga oluline on pakkuda bioloogilistele vanematele juba lapseootuse ajal tuge ja nõustamist, et vältida probleemide eskaleerumist, mis võivad viia isakande tegemata jätmiseni.

Innovatsiooniprogrammis otsiti lahendusi lapsevanema ja lapse „teekonnal“, kus ja kuidas oleks tõhus ja vajalik toetada osapooli (lapse vanemaid ja last) ning leiti kaks sekkumisvõimalust, mis võiks hästi toetada lapse isa registreerimist (ja ka suurendada võimalust, et isa edaspidi osaleb lapse eest hoolitsemises) ning vajadusel toetada ka emade koormat, kes kasvatavad last ilma isapoolse perekonna osaluse ja toeta. Üks sekkumine on plaanitud toimuma enne sündi (vt LISA 2), teine sünni järel.

1. Sünnieelne sekkumine on info jagamine isakande ja üksikvanemluse teemal korralise ämmaemanda visiidi käigus emadele ja võimalusel lapse bioloogilistele isadele. Selleks on välja töötamisel ämmaemandate koolitusprogramm koos koolitusvideotega. Ämmaemand saab tulevase lapse vanema vajadusel suunata veel täiendavate spetsialistide poole (vt LISA 2).
2. Sünnijärgne sekkumine seisneb üksikemaga ühenduse võtmises ning talle ja ka lapse bioloogilisele isale nõustamisvõimaluse pakkumises, sõltumata lapse vanusest (st nii sündiva lapse kui juba eelkoolialise kui koolialise laste vanemale). Info andmine ja nõustamine võib toimuda tulevikus SKA lastekaitse osakonna, KOVi perekonnaseisuametniku, juristi, lastekaitsetöötaja poolt või spetsiaalselt loodud (virtuaalses) infofotoas või muu vastavalt väljakoolitatud ametniku või ametnike võrgustiku poolt.

Abimaterjalina on Siseministeriumis välja töötamisel ka sünni registreerimist ja isakannet puudutav infovoldik, mida spetsialistid nii enne kui pärast lapse sündi saavad vanematele jagada.

Projekti eesmärk on viia Eesti lähemale olukorrale, kus kõigil lastel, kelle isa on elus ja teada, oleks sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes bioloogilise isa andmed registreeritud. Isakande olemasolu loob parema eelduse, et isad võtavad vastutuse lapse kasvatamisel ja osalevad oma laste elus. Lisaks annab isa ametlik olemasolu lapsele võimaluse saada kasvades terviklikum teadmine oma päritolu kohta ning kontakteeruda oma päritolupere isapoolsete sugulastega. Isa andmete puudumine lapse sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes on õigustatud objektiivselt põhjendatud erandjuhtudel (näiteks perekonnavälise/anonüümse spermadoonorluse abil sündinud laps või vägivallajuhtum, samuti olukorras, kus lapse ema tõesti ei tea, kes on lapse bioloogiline isa).

Uurimis- ja arendusülesanded

Projekt koosneb seitsmest uurimis- ja arendusülesandest:

1. Isakande tegemata jätmise põhjuste välja selgitamine isade vaatest ja nende sünteetiline juba olemasolevate teadmistega emade perspektiivilt, mis on kogutud innovatsiooniprogrammis läbiviidud intervjuude ja „Lastega perede leibkonnapildi ja elukorralduse“ uuringuga.
2. Eesti isakande regulatsiooni õigusliku analüüsi läbi viimine, sh selle seostamine laste õigustega, hooldusõigusega ning andmekaitse väljakutsetega, et selgitada välja õiguslikud piirangud ja võimalused nii sekkumiste rakendamisel kui ka võimalikuks õigusruumi muutmiseks.
3. Ülevaate andmine Norra ja Soome isakandesse puutuvast regulatiivsest raamistikust ja seal kasutatavatest sekkumistest, millega toetatakse isakande tegemist. Võimalusel anda ülevaade ka kasutusele võetud regulatsioonide ja sekkumiste edukusest ning kitsaskohtadest neis riikides.
4. Innovatsiooniprogrammis loodud kahe sekkumise täiendamine vastavalt eelmise kolme uurimis- ja arendusülesandega kogutud teadmistele ja sekkumiste rakendatavaks kujundamine. Sh peab arvestama vajadusega hinnata sekkumiste mõjusid.
5. Innovatsiooniprogrammis välja töötatud koolitusmaterjalide läbi vaatamine⁶ ja ametnike või spetsialistide suunamine, et nad saaksid täita oma rolli sekkumiste rakendamisel.
6. Sünnieelse ja sünnijärgse sekkumise rakendamine ja nende mõjude hindamine. Vajadusel rakendatud sekkumiste täiustamine, et asjakohased asutused saaks edukad sekkumised oma igapäevasesse tööprotsessi viia.
7. Lähtudes kõikidest eelnevatest uurimisülesannetest põhistatud ettepanekute tegemine Eestis isakande tegemise edasiseks soodustamiseks ning seeläbi laste õiguste kaitseks ja lapsevanemate toetamiseks.

Projekti eeldatav mõju / tulemuste rakendamine

Sekkimised, kui nad osutuvad edukaks, rakendatakse ellu ja viiakse ametkondade tavapärasestesse tööprotsessidesse. Suureneb koostöö erinevate ametkondade vahel.

Tõhusate eri Eesti piirkondi katvate sekkumiste abil on võimalik tõsta nende laste arvu ja osakaalu, kelle sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes on andmed mõlema vanema kohta. See loob ühtlasi eeldused mõlema vanema suuremaks osalemiseks lapse elus.

Projekti metodoloogia

Uurimis- ja arendusülesannete kaupa on järgnevalt kirjeldatud metodoloogiliste lähenemiste kasutamist ja allikaid, millele toetumist ministeerium taotlejal minimaalselt ootab. Taotlejatele jäetakse metodoloogia täpsustamiseks ja täiendamiseks vabad käed. Iga konkreetse uurimis- ja arendusülesande metodoloogia all on kirjeldatud ka ootused

⁶Videokoolituse esimeses osas räägib Tartu linna tervise- ja sotsiaalosakonna juhataja Merle Liivak isadusest, isakande tähendusest, hooldusõiguses, lapse õigustest jne. Ämmaemand Marge Mahla Ämmaemandate Ühingu räägib aga vanema rolliks valmistumisest, tugivõrgustiku loomisest ja positiivsest vanemlusest. Videokoolituse teine osa koosneb viiest näidisvisiidist ämmaemanda vastuvõtule koos psühholoogide analüüsides nendele visiitidele. Näidisvisiitide eesmärk on juhendada ämmaemandaid visiitidel märkama vanemate murekohti (suhtepebleemid, üksikvanemluse märkamine); neid nõustama ja abi pakkuma nii, et säiliks usaldus; suunama vajadusel mõne teise spetsialisti (vaimse tervise õde, pereterepaut, pereõde, laste heaolu spetsialist jne) poole.

väljundile.

Taotluses tuleb iga uurimis- ja arendusülesande lahendamiseks esitatavaid uurimisküsimusi ja planeeritavaid metodoloogilisi valikuid ja infoallikaid (kui asjakohane siis ka teoreetilisi valikuid) kirjeldada ja põhjendada⁷. Hiljem, pärast lepingu sõlmimist töö käigus kogutud teadmiste valguses, võivad lepingu pooled neid plaane koos korrigeerida.

1. Uurimis- ja arendusülesanne

Tellijal eeldab kvalitatiivsete uurimismeetodite kasutamist, nt süvaintervjuusid või juhtumianalüüsi isadega. Lisaks võib kontakteeruda ka isade esindusorganisatsiooni(de)ga ja nende kogemusi koguda isade vaate kohta vms. Peamine on, et isade perspektiivi kogudes toimiks materjali küllastumine e olukord, kus uue materjali lisandudes ei lisandu enam olulisel määral uut sisu. Toetuda saab innovatsiooniprogrammi raames läbi viidud intervjuukokkuvõtetetele (valdavalt emadega intervjuud ja üks isaga intervjuu)⁸. Taustaandmetena saab kasutada ka „Lastega perede leibkonnapildi ja elukorralduse uuringu“ andmestikku, sest ankeetküsitlusele vastas ca 470 üksikvanema lapse toetust saavat laste ema.

Väljundiks on uurimis- ja arendusülesande peamisi analüüsitulemusi tutvustav peatükk, mis sisaldab ka metodoloogilise (ja teoreetilise) lähenemise kirjeldust. Uuringuprotsessi lõpuks vaadatakse peatükk üle ning seotakse see uuringu lõppraportisse.

2. Uurimis- ja arendusülesanne

Meetoditeks on dokumendianalüüs ja soovituslikult ka ekspertintervjuud õiguseksperptide/ametnike/teadlastega.

Uurimis- ja arendusülesande väljundiks on (i) tänast Eesti seadusandlust kirjeldav; (ii) välja töötatud kahe sekkumise rakendatavuse kooskõllalisust Eesti regulatsioonidega hindav ja vajaduse sekkumiste muutmiseks soovitusi tegev ja (iii) laiemaid õiguslikke lahendusi soovitav analüütiline peatükk, mis hõlmab ka kasutatud metodoloogia kirjeldust. Uuringuprotsessi lõpuks vaadatakse peatükk üle ning seotakse see uuringu lõppraportisse.

3. Uurimis- ja arendusülesanne

Meetoditeks on dokumendianalüüs ja soovituslikult ekspertintervjuud nende Soome ja Norra ekspertidega/ametnike/teadlastega, kes on hästi kursis sealsete regulatsioonidega või rakendavad seal käitumisteaduslikke sekkumisi isakande toetamiseks. Võimalusel tuleb välja tuua ka kriitika nimetatud riikides kasutusel olevatele lahendustele ning nende riikide kogemuse valguses teha soovitusi Eesti isakande tegemise protsessi täiustamiseks.

Väljundiks on välisriikide õigusraamistikku ja käitumisteaduslikke sekkumisi kirjeldav peatükk, mis lõpuks seotakse uuringu lõppraportisse.

4. - 6. Uurimis- ja arendusülesanne⁹

Kasutada tuleb käitumisteaduslikku sekkumise metodoloogiat, mida tuleb taotluses kirjeldada ja põhjendada. Taotlejal tuleb silmas pidada, et suure tõenäosusega tuleb töö läbiviijal selle ülesande teostamiseks taotleda ka AKI ja vajadusel eetikakomitee load (nt üksikvanema toetuse saajatega ühenduse võtmiseks õiguse saamiseks). Ajakava koostamisel tuleb arvestada taotluste menetlemisega mõlema asutuse poolt vähemalt 30 päeva.

⁷ Sama tuleb teha ka uurimis- ja arendusülesannete esitamisel tellijale pärast lepingu sõlmimist. See tähendab, et kõiki uurimis- ja arendusülesandeid esitlevad peatükid peavad olema iseseisvalt loetavad ja korrektselt vormistatud juba nende vastuvõtmise hetkel, mitte alles lõppraporti vastuvõtmisel. Sellega tuleb arvestada taotluse aja- ja tegevuskavas.

⁸ Tutvuge dokumendi allmärkuses nr 1 toodud materjalidega.

⁹ 5. Uurimis- ja arendusülesande läbiviimiseks ei anna tellija metodoloogilisi juhtnööre. Need lepatakse tellija ja juht-rühmaga kokku enne töö alustamist uurimis- ja arendusülesandega.

Sünnieelne sekkumine hõlmab vähemalt ämmaemandate kaasamist ning taotleja esitab oma esialgse nägemuse sekkumise läbiviimisest ja selle mõjude hindamisest. See nägemus võib hiljem, töö käigus suuremal v vähemal määral muutuda. Tellijale on taotluste esitamise faasis oluline näha, millises metodoloogilises suunas taotleja mõtted liiguvad.

Sünnijärgne sekkumine hõlmab soovituslikult lastekaitsespetsialistide kaasamist ning taotleja esitab oma esialgse nägemuse sekkumise läbiviimisest ja selle mõjude hindamisest. [Lastekaitseaduse](#) järgi on just lastekaitsetöötajate ülesanne laste õiguste ja heaolu tagamine ning sellel põhjusel on olnud lastekaitsespetsialistid kaasatud isakande teemalistesse aruteludesse ja lahenduste leidmisesse juba ka Innovatsiooniprogrammis. Pakkuja põhjendab ka oma taotluses esialgsed mõtted KOVide või piirkondade kaasamisest projekti. Tellija näeb, ette uurimisprojekti kaasata suuremaid KOVe, sh KOV või KOVid Ida-Viru maakonnast, kus registreeritakse suhteliselt rohkem isakandeta laste sünde. Lõplik KOVide/piirkondade valik pannakse paika tööde alguses koostöös tellijaga.

4.-6. Uurimis- ja arendusülesande väljundiks on sekkumisraamistikku ja metodoloogiat; sekkumiste piloteerimist ning; nende mõjude hindamist tutvustavad peatükid, mis sisaldavad vajadusel ka soovitusi sekkumiste lihvimiseks. Lõpuks seotakse need peatükid lõppraportisse.

7. Uurimis- ja arendusülesanne

See ülesanne hõlmab kõigi eelnevate ülesannetega kogutud teadmiste sünteesimisel sündivaid põhjendatud ettepanekuid Eestis isakande tegemise soodustamiseks. Selle koostamisel tuleb aru pidada ka tellija ja uuringu juhtrühmaga¹⁰.

Kõigi uurimis- ja arendusülesannete kohta koostatakse lõppraporti peatükid, mis peavad olema nende esitamise hetkel korrektsed ja eraldi (mitte vaid terviku osadena) loetavad, sh viiteaparatuuri ja bibliograafiaga. Tellija ootab ka, et taotleja esitab tulemusi ka infograafikute jm taoliste lugejasõbralike lahenduste abil. Lõppraporti pikkus ei ületa ideaalis 100 lk. Lõppraport hõlmab vähemalt:

- sissejuhatust;
- alapeatükke;
- tulemuste arutelu ja soovitusi Eestile edasiminekuks isakande toetamisel (e 7. uurimis- ja arendusülesande raport üle vaadatud ja täiendatud kujul);
- eesti-, vene- ja ingliskeelset lühikokkuvõtet.

Kuidas vastab projekt T&A tegevuse tunnustele (on uudne, loominguine, ettemääratud tulemusega, süstemaatiline, ülekantav ja/või korratav)

1. Projekt on **uudne** – isade seisukohti isakande puudumisele pole Eesti varem uuritud ja neid pole sünteesitud emade vaatega isakande puudumisele. Isakande tegemist pole seni üritatud toetada sekkumisuuringuga.
2. Projekt on **loominguine** – teadlastele antakse vabadus otsustada uuringu metodoloogiliste (andmete kogumine ja analüüsimine) valikute üle. Need valikud võivad paindlikult muutuda ja täieneda projekti jooksul kokkuleppel tellija ja juhtrühmaga lähtu-

¹⁰ Juhtrühma kutsub kokku tellija. Sinna kuuluvad: Sotsiaalministeeriumi perede heaolu ja turvaliste suhete osakonna nõunik Maarja Kärson; Sotsiaalministeeriumi analüüsi- ja statistikaosakonna analüütikud Age Viira, Mari Sarv ja nõunik Alis Tammur; Tartu linna sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhataja Merle Liivak, rahvastikutoimingute osakonna juhataja Kristina Abrams ja lastekaitseteenistuse juhataja Birgit Siigur; Ämmaemandate Ühingu esindaja Marge Mahla; Siseministeeriumi rahvastikutoimingute osakonna nõunik Karin Saan; Riigikantselei avaliku sektori innoitiimi esindaja Daniel Kotsjuba; Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik Kristel Vaino või nende asendajad.

des üha kasvavatest teadmistest. Uurimisrühma võidakse kaasata tööloike ja eksperte, kelle kaasamist tellija ette ei näe, kuid mida tellija väärtustab taotluste hindamisel.

3. Projekt on **ettemääramatu tulemusega** – tellija ei tea projekti tellides, kas sekkumised, mida on ette valmistatud eelnevates faasides on rakendatavad otse v tuleb neid enne (oluliselt) muuta ja täiustada; arvestada tuleb Eestis kehtiva õigusraamistikuga ning tehtud eeltöö teostatavusega nt aja- ja eelarve piirangute olukorras. Tellijale pole teada, kuidas plaanitakse sekkumiste mõjusid hinnata. Nagu teadusuuringu puhul ikka, pole võimalik ette näha, kas sekkumistel on piisavad positiivsed tagajärjed või mitte.
4. Projekt on **süstemaatiline** – kõik metodoloogilised valikud kirjeldatakse ja põhjendatakse ja arutatakse läbi projekti juhtrühmaga. Need valikud ja otsused pannakse alapeatükkidesse kirja.
5. Projekt ja tulemused on **korratavad**. See on tagatud metodoloogiliste valikute avaldamisega. Tulemused on teataval määral ka ülekantavad teistele riikidele. Nt võib eeldada, et isakande tegemata jätmise põhjused on osaliselt sarnased erinevates riikides. Sellist õppimise võimalust soodustatakse inglisis- ja venekeelsete kokkuvõtete koostamisega projektist.

Projekti rahastab vaid Sotsiaalministeerium riigieelarvelise teadus-arenduse lisarahastuse eest. Samas muudetakse raport kõigile tasuta kättesaadavaks vähemalt Sotsiaalministeeriumi kodulehel. Seega saavad sellest kasu teisedki asutused ja eksperdid peale tellija.

Taotlejal tuleb taotluses esitada

- 1) Taotleja visioon uuringu eesmärgist ja sisust;
- 2) Metoodikakirjeldus uurimis- ja arendusülesannete kaupa või grupeeritult nagu ETI-Ses palutud. Sh: uurimisküsimused; (kui asjakohane, siis teoreetiline lähenemine, mida plaanitakse kasutada); andmed ja allikad; andmekogumise- ja andmeanalüüsi meetodid;
- 3) Uurimisrühma koosseis (k.a liikmete pädevused ja tööjaotus + CVd);
- 4) Aja- ja tegevuskava (nädala täpsusega, koos vastutajate nimedega). Kavas tuleb nimetada ka uurimisrühma peamised kohtumised/arupidamised projekti juhtrühmaga. Kavas tuleb arvestada ka AKI ja eetikakomitee menetlustele kuuluva ajaga;
- 5) Projekti käigus esineda võivad riskid ja nende maandamise kava (koos vastutajatega); sh tuleb analüüsida riski, et uurimis- ja arendusülesande täitmiseks ei saada piisaval hulgal kontakte laste bioloogiliste isadega, kuna teema on tundlik ja isad registrites ei kajastu;
- 6) Koostööpartnerite vabas vormis kinnitused valmisoleku kohta projektis osaleda;
- 7) Projekti maksumus uurimisetappide lõikes;
- 8) Eetilised väljakutsed ja nendega tegelemise meetodid ja vastutajad. Sh tellija eeldab, et tuleb mõelda ka sellele, kuidas delikaatselt taandada isakande sekkumistest need emad, kelle isakanne on puudu objektiivsetel põhjustel (n anonüümse spermadoonorlusega sündinud lapsed; vägivaldajuhtumiga seotud rasestumine jne).

Projekti orienteeriv ajakava

Hiljemalt 31. mail 2023 lepingu sõlmimine.
Hiljemalt 6. juunil 2023 uurimisrühma ja projekti tellija ja juhtrühma avakohtumine.

Uurimisetapid, mis seostuvad väljamaksetega (etapid võivad kulgeda osaliselt paralleelselt):

I etapp: Juuli – september 2023 on 1.-3. uurimis- ja arendusülesande läbiviimine ja vastavate peatükkide esitamine tellijale ja juhtrühmale (35%- 45% projekti kogumaksumusest);

II etapp: September 2023 – märts 2024 4.-6. uurimis- ja arendusülesande läbiviimine ja vastavate peatükkide esitamine tellijale ja juhtrühmale (35%-45% projekti kogumaksumusest);

III etapp: Aprill 2024 – juuni 2024 – 7. uurimis- ja arendusülesande e kõiki tulemusi sünteesiva alapeatüki ja lõppraporti koostamine ja tellijale ja juhtrühmale esitamine. Mustandi tähtaeg 31. mai 2024 (10%-20% projekti kogumaksumusest).

IV etapp: Juuni 2024 – november 2024 projekti tulemuste tutvustamine kuni kahel tellija poolt korraldatud v osutatud üritusel ning samal perioodil meediakajastuste esitamine, kui tellija need korraldab. (10%-15% projekti kogumaksumusest).

Taotleja võib taotluses etappide tähtaegu vastavalt oma visioonile muuta eeldusel, et lõppraporti mustand antakse tellijale üle 2024. aasta 31. mail. Tulemuste tutvustamine on tehtud enne detsembrit 2024. aastal.

Kuidas on projektist tulenev kasu laiem kui üksnes hankija enda tegevuse läbiviimiseks (nt tulemused publitseeritakse ja/või tulemusi kasutatakse mitme organisatsiooni töö parandamiseks)?

Projekti lõppedes valmib raport, mille tulemused (sh töö läbiviija koostatud eesti-, vene- ja ingliskeelsed kokkuvõtted) avaldatakse sotsiaalministeeriumi kodulehel ja meedias. Tulemusi kasutatakse vajadusel Eesti seadusandluse muutmisel, ämmaemandate ja nende võrgustikutöö parandamisel; samuti lastekaitsetöötajate ja perekonnaseisuaemetnike töö parandamisel.

Nõuded uurimisrühmale

Uurimisrühmas on esindatud **vähemalt** järgnevad pädevused¹¹:

1. Käitumisteaduslike sekkumiste alased teoreetilised teadmised; kaks kõrgetasemelist teaduspublikatsiooni viimase kümne aasta jooksul ja/või vähemalt vastav magistritasemel haridus;
2. Käitumisteaduslike sekkumiste rakendamiskogemused; vähemalt kaks projekti viimase kümne aasta jooksul, kus on neid rakendatud;
3. Tulenevalt uurimismeetodite valikust ka vastavate meetodite kasutamise ekspertiis. Andmete kogumise ja analüüsimise ekspert on rakendanud neid meetodeid vähemalt kahes projektis viimase kümne aasta jooksul;
4. Õiguslike analüüside läbiviimise pädevus. Õigusekspert on teostanud viimase kümne aasta jooksul nõudlikkuselt võrreldava õigusliku analüüsi vähemalt kahes projektis või on tal õigusteaduste valdkonnas vähemalt magistrikraad;
5. Projektijuhtimise pädevus; projektijuht peab olema viimase 10 a jooksul juhtinud vähemalt kaht samaseid pädevusi nõudnud projekti;
6. Vajalikud keeleoskused Norra ja Soome materjalide analüüsimiseks;
7. Vene keele oskus Ida-Virumaal sekkumiste rakendamiseks.

¹¹ Kui inimene on olnud vanemapuhkusel, pikemal haiguslehel või ajateenistuses vms, siis hindame vastavalt pikemat ajaperioodi.

Taotluste hindamisel arvestatakse sellega, kui rühma tuuakse **lisapädevusi**: nt laste õiguste alased teadmised, KOVi sotsiaalvaldkonna toimimise pädevus, koolitamise pädevus jne. Nende pädevuste asjakohasust tuleb taotlejal taotluses põhjendada.

Eeldame, et uurimisrühma kuulub vähemalt kolm inimest: projektijuht ja vähemalt kaks inimest.

Nende vahelist ekspertiisi ja tööjaotust tuleb pakkumuses selgitada. Samuti tuleb näidata, et igal osalejal on oma tööloigu läbiviimiseks vajalikud pädevused.

Projekti rahaline maht ja eelarve jaotus käibemaksuta

60 000 eurot (sellele lisandub käibemaks).